

מדוע אין מברכים שהחיינו על ספירת העומר? בפרשתן וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'

יש להקשות: מדוע אין מברכים שהחיינו על מצות ספירת העומר, כמו שמברכים על כל מצוה שבא מזמן לזמן, כד הקשה בעל המאור סוף פסחים, וכן הר"ן שם, וכן הר"ן בסוכה ע"מ 44 וכן בשו"ת הרשב"א ח"א סימן קכ"ו, וכן בשו"ת הרדב"ז חלק ד' סימן אלף שכ"ז, וכן בשו"ת שאילת יעקב חלק ב' סימן ב', וכן בשו"ת מהרי"א אור"ח סימן קנ"ז.

איכא כמה תרוצים

א. לא מצינו ברכת הזמן אלא בדבר שיש בזה שום הנאה כגון נטילת לולב שבא לשמחה, ותקיעת שופר שבא לזכרון בין ישראל לאביהם שבשמים, ומקרא מגילה דחס רחמנא עלן ופרקינן, ופדיון הבן שמברך שהחיינו לפי שיצא בנו מכלל נפל, אבל ספירת העומר שאין בו שום זכר לשום הנאה, אלא לעגמת נפש לחרבן, לכן אין מברכין על זה, כד תירץ בבעל המאור סוף פסחים, וזמנא שם בר"ן, וכן תירץ הרשב"א בשו"ת חלק א' סימן קכ"ז.

אבל הרשב"א חלק א' סימן טע"ט תמה על תרוץ זה דהא ביום כפור מברכים שהחיינו וליכא שמחה.

והחיד"א בספרו מחזיק ברכה אור"ח סימן תל"ב וכן בשו"ת מהר"א אור"ח סימן קיד' תמה עליו, דהא תנן הענית ב"ט ע"ב לא היו ימים טובים לישראל כיום הכפורים, ובגמ' ר' ע"ב משום דהיא יום סליחה ומחילה חזינן דהכ"פ אית ביה הנאה.

ומתוך החיד"א: דבדאי סבירא לרשב"א דבדבר שאין בו הנאה אין מברכים, דהא הרשב"א גופיה בסימן קכ"ז כתב דזה הטעם שאין מברכין על ספירת העומר, ויום כפורים יש בזה הנאה רוחנית ולכן מברכין, אלא הקשה לטעם של דבינו פרץ דאין מברכים שהחיינו על שריפת חמץ משום דהוא מכלה דבר מן העולם, חזינן דבעי הנאת הגוף, על זה הקשה מיום הכפורים.

ב. כיון דאם לא ספר בלילה לא יספור ביום לכן אין מברכין שהחיינו כד כתב הר"ן בסוכה ע"מ 44.

ובכונת הר"ן: כתב המהרל"ב בסימן ס"ב ומובא בסרי חדש באור"ח סימן תפ"ט לפרש דכיון דמפסקי לילות בימים לא הויה עתה התחלת המצוה, דאם אין הפסקה בימים, א"כ כל המ"ט ימים הויה כיום ארוך ועתה התחלת כל המצוה, אבל כיון שיש הפסק בימים הויה כל לילה רק חלק מהמצוה ולא נגמרה עד שימנה מ"ט יום לפיכך לא יברך זמן, ובשו"ת שאילת יעקב ח"ב סימן ג' כתב דדא פוסקים עיין שו"ת שיה יצחק אור"ח סימן ר"ב שהבינו בכונת הר"ן דמצוה שעושים בלילה לא מברכים זמן, והקשו מחנכה דמברכים זמן אף שהוא בלילה, וכן במגילה של לילה, ולפי מה שכתב המהרל"ב א"ש.

ג. דחיישינן שמא ישכח יום אחד לברך ויתבטל המצוה, כד כתב בשו"ת שאילת יעקב חלק ב' סימן ב'.

ד. כל מצוה שהיא הכנה למצוה אחרת תיקנו שיברך שהחיינו על המצוה העיקרית ופוסט את שתיהן, הילכך ספירת העומר היא הכנה לעצרת דכתיב שבעה שבועות תספר לך וגו' ועשית חג שבועות לה', וכיון שהיא מצוה התלויה באחרת מברך בחג השבועות ועולה לכאן ולכאן, כד כתב בשו"ת הרדב"ז חלק ד' סימן אלף שכ"ז.

האם ספירת העומר היא עשה שהזמן גרמא? הרמב"ן בקהשין ל"ד ע"א כתב דספירת העומר היא מצות עשה שאין הזמן גרמא.

יש להקשות: הא ספירת העומר מצוה התלויה בזמן, דהא ממחרת הפסח דוקא צריך לספור חמישים יום, ומדוע כתב דהויה מצות עשה שלא הזמן גרמא, כד מקשה בשו"ת דברי מלכאל חלק ב' סימן ה' וכתב שטעמו סופר נל בדברי הרמב"ן, וכן הקשה בשו"ת אבני נזר אור"ח סימן חלק ב' סימן שפ"ז.

איכא כמה תרוצים

א. ע"פ שיטת התוס' ברכות כ' ע"ב דמצות עשה שהזמן גרמא במצוה דרבנן נשים חייבות, וטעם הדבר אימא באחרונים במהר"ם שיק על המצוות מצוה ש"ז, וכן בכל חמדה פרשת וארא דכיון דכל דרבנן צריך לקיים משום לא תסור, ובלא העשה נשים חייבות אף דהויה הזמן גרמא כמבאר במשנה קדושין כ"ט ע"א א"כ מצות ספירת העומר בזמן הזה להרבה פוסקים רק דרבנן, לכן נשים חייבות ואפשר דזה כונת הרמב"ן שכתב דספירת העומר לא הויה מצוה שהזמן גרמא, משום דנשים חייבות, מעדני אשר.

אבל ראיתי במהר"ם שיק על המצוות מצוה ש"ז דכתב דהא דבמצוה דרבנן שהזמן גרמא נשים חייבות, ה"מ במצוה דכל הזמן הויה דרבנן, אבל דבר שבזמן הבית מן התורה ועכשיו מדרבנן, לא מיסתבר שהיום יהיה חמור יותר מבזמן הבית.

ב. ע"פ מה שכתבו התוס' בפסחים ל"ח ע"ב דדבר שזמנו היא בזמן מסוים בגלל שא"ב במציאות לקיים המצוה בזמן אחר כגון בכורים שתלוי בפירות לא הויה הזמן גרמא, א"כ הכא בעומר כיון דאז היא זמן קצירת העומר לא מקרי הזמן גרמא, מעדני אשר, וכן בחתן סופר בעד מצוה שהזמן גרמא תירץ כן, וכן בדברי יחזקאל סימן מ"ה ס"ק ד', וכן הגאון הגדול בסי' לרס"ג במבוא אות י"ב, וכן בסוף ספר שיטת הקדמונים ב"ק בתשובה מגן המהר"ם חתומה תירץ כן את הרמב"ן, וכן במקריא קודש על פסח חלק ב' סימן ס"ז ס"ק ב"ז.

ג. ע"פ מה שכתב התוס' בפסחים ל"ח ע"ב דדבר שהיא זמן גדול לא מקרי זמן קבוע, א"כ ה"ה לא מקרי מצות שהזמן גרמא, לפי זה א"ש דספירת העומר שהיא חמישים יום לא מקרי מצוה שהזמן גרמא, מעדני אשר.

ד. כיון דתלואה התורה את מצות ספירת העומר בפסח כלשון הפסוק ממחרת הפסח, א"כ כמו שפסק נשים חייבות בכל המצוות, א"כ אף בספירת העומר נשים חייבות, כד תירץ בשו"ת אבני נזר אור"ח סימן שפ"ז.

ה. ע"פ מה שחידש בשו"ת שואל ומשיב מהדורא חליתא חלק א' סימן חס"ד דבשבת חייבות נשים במצות עשה שהזמן גרמא, משום שכל הטעם דנשים פטורות ממצות שהזמן גרמא משום דמשועבדות לבעליהן ובשבת שאסורה במלאכה ליכא האי טעמא לכן נשים חייבות, א"כ ספירת העומר דאיתא בטור אורח חיים סימן תצ"ג דנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בשעת ספירת העומר, א"כ לא משועבדות לכן חייבות כד תירץ בהילקט יוסף חלק ה' שנה י"א, וכן בשו"ת שיה יצחק אור"ח סימן רכ"ב.